

2020 FILI FAKAHĀLOTO KENAPISI NZ

Ngaahi fehu'i 'oku fa'a toutou 'eke

FOUNGA 'O E FILI FAKAHĀLOTO

1

KO E HĀ 'A E FILI FAKAHĀLOTO?

Ko e fili ki ha tali 'o ha fehu'i kuo 'osi 'omai pau 'a hono tali. 'Oku anga maheni 'aki ko 'ete tali 'IO pe 'IKAI.

2

'OKU ANGA-FĒFĒ 'A HONO FAKAHOKO 'O E FOUNGA FILI FAKAHĀLOTO?

Ko e fili fakahālooto 'oku malava ke ngāue'aki 'a e founga 'e ua. Ko e founga 'e taha, ko e ha'i-ki he-ola (binding); 'a ia ko hono 'uhinga', kuo pau ke fai pau fakalao 'a e puleanga' ki he ola 'e ma'u mei he fili fakahālooto. Ko e founga leva 'e taha', 'oku malava pē ke 'ikai-ke-ha'i-ki he-ola (non-binding) 'a e fili fakahālooto, 'a ia 'oku 'uhinga, 'oku 'ikai fiema'u 'a e pule'anga ke nau fai pau ki he ola 'o e fili fakahālooto.

3

'OKU ANGA-FĒFĒ HA'AKU KAU KI HE FILI FAKAHĀLOTO?

Kapau kuo ke 'osi lesisita ke kau he fili', 'oku lava ke ke fili he fili fakahālooto. Te ke ma'u 'a e ngaahi fakamatala fekau'aki mo e fili' 'i he meili pea te ke lava 'o kau ki he fili 'i he 'aho 'oku fakahoko ai e fili', pe ko ho'o kau 'i he fili kimu'a he 'aho totonu 'o e fili.

KO E 'AHO 17 'O 'OKATOPA 2020 'OKU FAKAHOKO AI 'A E FILI FAKAHĀLOTO

'I he 2020 ko e fili fakahālooto ki he kenapisi 'oku fakahoko pē ia he 'aho tatau 'oku fai ai 'a e fili falealea (ki he MP pea mo e fili paati), 'oku 'uhinga leva ia, te ke lava 'o fakahoko 'a e ongo fili' ni 'i he 'aho tatau pē.

'I he'ene pehē, te ke lava 'o fakahoko 'a e fili' ni 'o kapau 'oku ke 'i tu'apule'anga, fili he 'aho 'e fakahoko ai 'a e fili', pe ko ho'o kau ki he fili tōmu'a, mei he 'aho Tokonaki 3 'o 'Okatopa.

Ko e lesisita ke kau ki he fili, pe ko ha fiema'u ha toe fakamatala ki he anga 'o e fili, kātaki 'o vakai ki he www.vote.nz.

FILI FAKAHĀLOTO KENAPISI NZ 2020

KO E HĀ 'A E FEHU'I 'O E FILI FAKAHĀLOTO?

'Oku ke pou pou'i 'a hono fakalao'i 'o e Kenapisi pea mo e lao fakaangaanga ki hono pule'i?

Te ke lava 'o fili:

Ko e fehu'i' ni 'oku fatu mei he lao fakaangaanga kuo fokotu'u', 'a ia 'oku anga pehe ni, 'oku fiema'u ke mahino'i 'e he kau fili' 'a e me'a 'oku nau fili ki ai', kae malava ke nau fakahoko ha fili fakapotopoto.

HA'I-KI HE-OLA VS 'IKAI-HA'I KI HE-OLA

Ko e fili fakahāloto kenapisi 'oku 'ikai ha'i ki he-ola. Ko e natula 'o ha fili fakahāloto 'oku 'ikai-ha'i ki he-ola 'oku anga pehe ni, neongo ho'o fili 'IO, 'e 'ikai fakahoko leva he taimi pē ko ia' 'a e lao fakaangaanga kuo fokotu'u.

Ko e lao fakaangaanga ko eni' 'e kei tipeiti'i mo alea'i pē 'i falealea, pea 'e kei 'i ai 'a e faingamālie ko e toe fakafoki mai ki he kakai' ke 'omai ha'anau lau fekau'aki mo e lao fakaangaanga' ni.

Ko e ngaahi fakamatala lahi fekau'aki pea mo e lao fakaangaanga' ni 'oku ma'u ia he www.referendums.govt.nz/cannabis/summary.html

KO E HĀ 'A E ME'A 'OKU FAKAKAU 'I HE LAO FAKAANGAANGA' NI?

KO HONO FOKOTU'U 'O E KENAPISI KE FAKALAO'I PEA MO HONO PULE'I KE HOKO KO E LAO FAKAANGAANGA 'OKU ANGA PEHE NI:

'Oku malava ke fakalao pē 'a hono faka'aonga'i 'o e kenapisi 'i he ngaahi 'api nofo'anga faka-taautaha pe ko e ngaahi feitu'u kuo 'osi laiseni ke faka'aonga'i ai.

Kuo pau ke ta'u 20 pe lahi hake 'a e tokotaha te ne fakatau pe ngāue'aki 'a e kenapisi.

Ko e kalami pē 'e 14 'a e lahi taha 'e lava 'e ha tokotaha 'o fakatau mo tauhi 'i ha fa'ahinga taimi pē 'e taha.

Kenapisi tō he ngaahi 'api nofo'anga – ko e fu'u 'akau 'e ua ki he tokotaha ta'u fakalao; lahi taha ki ha 'api nofo'anga ko e fu'u 'akau 'e 4.

Vahevahe fakatokolahi – 'oku tali ke vahevahe 'e ha toko ua 'oku laka hake hona ta'u motu'a' he 20 ka kuo pau ke 'ikai kau ai ha fakafetongi pa'anga.

FAKANGATANGATA 'O E KENAPISI HE NGAAHI FEITU'U FAKAMĀKETI

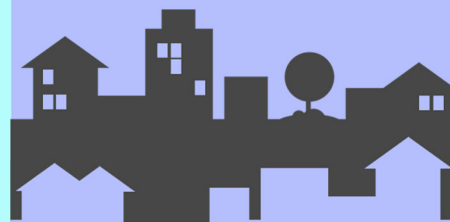
Kuo pau pē ke 'i ai 'a e faikehekehe 'i he lahi fakakātoa 'o e kenapisi kuo faka'atā 'i he māketi 'o Nu'usila'.

'E kehekehe pē 'a e laiseni ki hono ngaohi, fakatau pea mo e ngaahi fale 'oku lava ke faka'aonga'i ai 'a e kenapisi.

Ko e koloa kenapisi 'oku 'ikai lava ke fakatau atu mei he ngaahi falekoloa 'oku nau toe fakatau atu 'a e tapaka' pe kava mālohi'.

Ko e konga 'o hono ngaohi 'o e kenapisi 'e vahevahe ia 'i he founga 'oku potupotu tatau pea mo kaunga totonu mo lelei ma'ae kau Māori pea pehē ki he ngaahi 'ēlia 'oku masivesiva ange ke nau kau mai ki ai.

20%

'Oku 'ikai malava 'e ha toko taha 'oku ne fakatau atu 'a e kenapisi' ke toe laka hake he pēseti 'e 20 'a e koloa 'oku ne ngaohi ke fakatau', mei he pēseti fakalukufua 'o e fonua 'oku nau fakatau atu 'a e kenapisi.

Ko e ngaahi fakangatangata 'i hono fakamāketi'i mo hono tu'uaki – kau heni 'a e kofukofu 'oku fakatau atu 'aki ke 'oua 'e toe tohi ai ha me'a, fakasi'isi'i mo hono ngaahi fakatātā tu'uaki, pea 'ikai tali ke fai hano siponisā.

Ko e mahu'inga 'e fakatau atu 'aki 'a e kenapisi kuo 'osi tānaki ki ai 'a e tukuhau fakafetau'aki GST pea mo e levi. Ko e levi 'e tokoni lahi ia ki he ngaahi faito'o fakanonga pea mo e ngaahi polokalama ako.

Ngaahi fiema'u ki he fekau ki he mo'ui lelei 'a e kakai ke faka'asi he ngaahi fale 'oku fakatau atu ai, pea mo hono koloa.

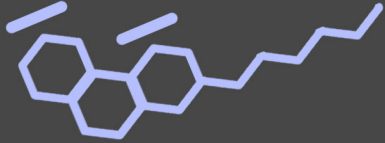
Ko e kakai kuo 'osi ma'u pea halaia 'i he fakamaau'anga ki hono ngāue'aki 'o e kenapisi, 'e 'ikai ke fakata'e'aonga'i ai ha'anau feinga ke ma'u laiseni ke ngaohi 'a e kenapisi.

2020

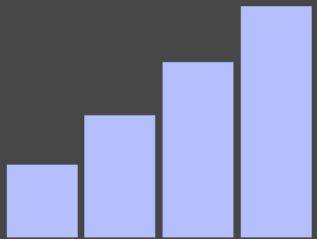
FILI FAKAHĀLOTO KENAPISI NZ

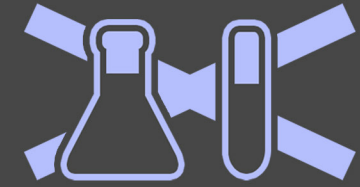
FAKANGATANGATA 'O HONO NGAOHI 'O E KENAPISI

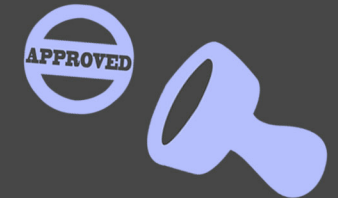
Levolo fakangatangata 'o e THC
(psychoactive compound)
'i hono tō mo fakatau 'o e kenapisi.

Ko e 'uluaki koloa 'oku fakalao 'oku kau pē ki ai 'a hono fakamōmoa pe ko e lau'i'akau mata, fu'u 'akau, pea mo hono tenga. Ko e hono fakakau mai 'a e koloa 'oku malava ke kai 'e toki fai ha sio ki ai 'amui ange.

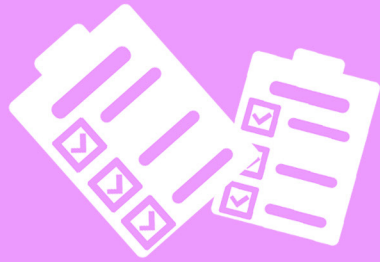

Kenapisi – hu'avai inu, huhu pe tānaki ki he tapaka pe kavamālohi 'oku tapu.

'E 'i ai pē 'a e faikehekehe lahi he fika fakakātoa 'o e kenapisi 'oku ngaohi' pea mo e taumu'a ke fakasi'isi'i 'a hono faka'aonga'i pea ke ne tohoaki'i 'a e kakai 'oku nau ngāue'aki ke fakamama'o mei hono fakatau fakafūfū.

FAKAFEFEKA'I 'O E LAO

Ko e Ma'umafai Fakalotofonua ki he Kenapisi 'oku nau fai tu'utu'uni ki he laiseni 'o e kenapisi, tokanga'i fakalukufua 'a hono fakamāketi'i fakalotofonua 'o e kenapisi pea mo hono fakahoko 'o e lipooti fakalakalaka ki he pule'anga.

'Oku taumu'a 'a hono fakamo'ua'i pe ko e taimi ngāue pōpula ki hono faka'ai'ai 'a hono ngāue'aki 'a e ngaahi feitu'u totonu ki hono fakamāketi 'o fakatou tatau ki he kau fakatau atu mo hono fakatau mai 'o e koloa kenapisi.

'E lava ke 'ikai tātikite ha taha 'oku si'i **hifo hono ta'u motua he 20** 'i hano ma'u kapau te ne tali ke faito'o pe kau ki he polokalama ako.

Ki ha fakafetau'aki ta'e fakalao, 'e malava pē ke a'u ki he \$100,000 ke totongi 'e ha pisinisi pe ko e moua ngāue popula ta'u 'e ua ki ha toko taha.

Ki hano fakatau ta'e fakalao ki he kakai si'i **hifo honau ta'u motu'a he 20**, 'e malava ke a'u ki he mo'ua \$150,000 ke totongi 'e ha pisinisi, pea ko e mo'ua ngāue pōpula ta'u 'e fā kiate kinautolu fakataautaha.

Ko e tikite ki hano ngāue'aki fakafo'ituitui 'oku si'i hifo ia, e.g. \$500 ki hono tauhi 'o lahi hake he fakangatangata fakalao, 'a ia ko e 14g, faka'aonga'i 'o e kenapisi he ngaahi feitu'u fakapule'anga pe ko ha tauhi 'e ha taha tau si'i.

KO E HĀ E ME'A 'E HOKO KI HO KOMIUNITĪ 'I HO'O TALI 'IO / 'IKAI?

Ko e fili **'IO** 'oku ne 'ave 'a e lao fakaangaanga ke fou he falealea ke fai ai hono tipeiti'i mo hono alea'i. 'E ki'i fuoloa 'a e taimi ki hono alea'i pea ko e lao kepanisi 'e ikai ke liliu leva kae 'oua leva pe, ko hano tali 'o e lao fakaangaanga.

Ko e fili **'IKAI** ki he fili fakahāloto kepanisi 'oku 'uhinga 'e 'ikai ha liliu ki he'etau lao kenapisi.

KO E HĀ ‘OKU MAHU’INGA AI ‘A E LAO FAKALELEI FAITO’OKONATAPU?

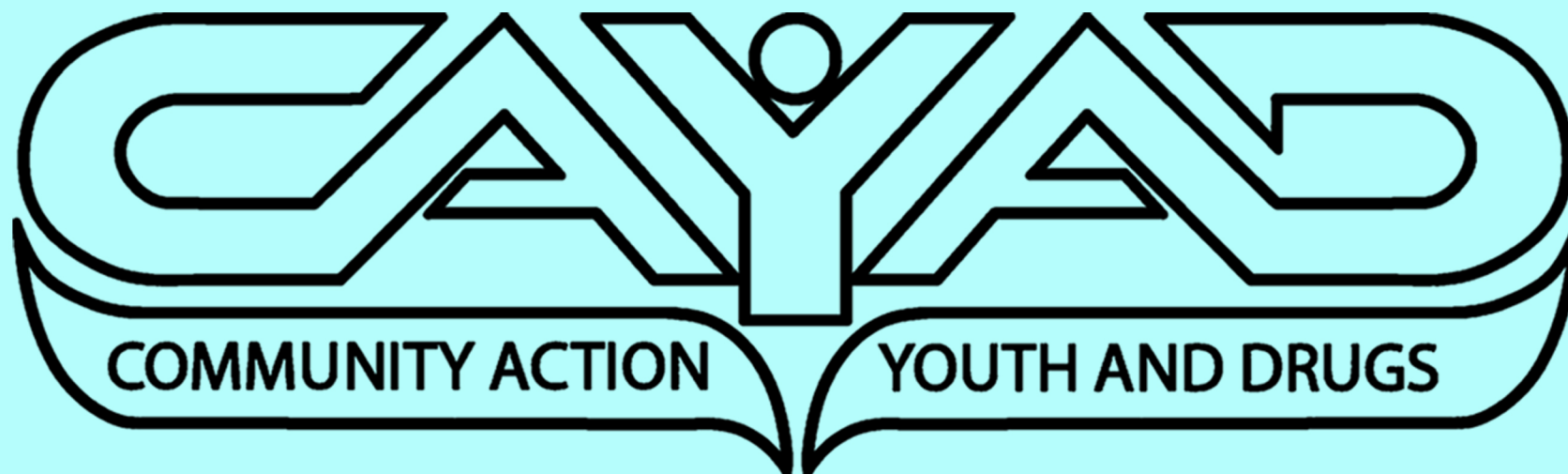
‘Oku mahu’inga ‘a e Lao Fakalelei Faito’okonatapu he taimi ‘oku ‘ikai ke hanga ai ‘e ha ngaahi konga ‘o e lao ke ne feau ai pe poupu’i ‘a e ngaahi komiuniti, he ko e me’a ia ‘oku totonu ke fai ‘e he ngaahi kupu’i lao’ ni .

Ko e Lao Faito’okonatapu ‘oku ne fiema’u ‘a e kau polisi ke nau puke ha taha ‘oku ne ngāue’aki ‘a e naunau ki ha hia fakatupu maumau pea ‘oku ‘ikai tokoni ki he kakai mo ‘enau fiema’u ke ngāue’aki ‘a e faito’o.

Ka, ‘oku toe lava pē ’e he ngaahi Lao Faito’okonatapu ‘o fakasi’isi’i ha maumau, hangē ko eni, ‘i hono fakasi’isi’i ‘a hono fakafaingamālie’i ‘o e faito’o, fakamālohi’i ‘a e fakangatangata ‘o e faka’uli konnaa pea mo ha tokotaha ta’u si’isi’i ke fakatau kavamālohi.

Ke tauhi hotau ngaahi komiuniti ke malu, ‘oku mahu’inga ke tau ngāue ke a’usia ha lao faito’okonatapu ‘oku palanisi mo mo’uilelei pea ke faitokonia ‘a e ngaahi ngāue’anga ki he mo’uilelei mo mo’ui fakasōsiale.

KE MA'U HA FAKAMATALA TOE LAHI ANGE

www.vote.nz

www.referendums.govt.nz/cannabis/summary.html

www.facebook.com/cayadauckland